

Způsoby a formy obrany na taktickém stupni

Podplukovník Zdeněk Hradecký

V souhlase s celkovými změnami ve způsobech a formách boje a operace, mění se zákonitě i způsoby a formy obrany. Vzájemný vztah obrany a útoku a v souvislosti s tím i rozsah a kvalita změn ve způsobech organizace a vedení obrany, jsou v různých oblastech vojenského umění různé. Tento vztah je plně závislý na tom, jak narůstá vliv a význam raketových a jaderných zbraní od taktiky přes operační umění ke strategii. Úměrně s růstem významu a vlivu těchto hlavních prostředků soudobého ozbrojeného zápasu narůstá i naléhavost aktivní bojové činnosti a klesá význam obrany jako samostatného druhu boje, vedeného celou operační sestavou. Proto obrana bude mít v jednotlivých oblastech vojenského umění podstatně odlišné formy, cíle i obsah.

Cíl obrany nebude vždy a za všech okolností stejný. Např. obrana ve strategickém měřítku bude mít za cíl zničit agresora (to odpovídá základní politické koncepci obrany socialistického tábora — „nejlepší obrana je útok“), kdežto obrana v taktickém nebo operačně taktickém měřítku bude mít za cíl vyčerpání síly nepřítele, získat čas, popřípadě ušetřit síly a prostředky na určitých směrech a připravit nejvýhodnější podmínky pro přechod do rozhodného útoku. V tom spočívá onen rozdíl v cílech obrany v jednotlivých oblastech vojenského umění.

Skutečnost, že hlavní prostředek soudobého ozbrojeného zápasu — raketové a jaderné zbraně, na rozdíl od všech předcházejících, uplaňují svůj vliv směrem shora dolů (z oblasti strategie přes operační umění na taktiku) a protože jsou svým charakterem v podstatě prostředky útočné, dochází k disproporcím při realizaci závěrů vojenského umění na organizaci, způsoby a formy soudobé obrany v operačně taktickém a taktickém měřítku.

V oblasti strategie a operačního umění jsou otázky obrany v potřebném rozsahu v podstatě dořešeny. Na operačně taktickém a taktickém stupni jsme však teprve ve stadiu řešení problému. Je to vcelku pochopitelné, protože v taktice nelze vystačit jen s obecnými zásadami. Od taktiky se požaduje již konkrétní návod na způsoby a formy bojové činnosti vojsk v určitých konkrétních podmínkách situace. Obecné zásady a principy, které postačují operačnímu umění, slouží sice taktice jako vodítko, ale bez jejich konkrétní aplikace do bojové činnosti vojsk zůstávají jen obecnými a málo prospěšnými tézemi. **Taktika musí ukazovat a učit vojska — proto její závěry musí být konkrétní a jasné.** Že toto není lehký úkol, ale naopak náročný a značně spleťtý problém, to potvrzuje dostatečně jasně současný stav řešení otázek soudobé obrany v operačně taktickém a zvláště taktickém měřítku.

Skutečnost, že obrana v taktickém měřítku se v současné době ocitla v jakési „nevyjasněné oblasti“ je všeobecným zjevem, který lze pozorovat ve všech armádách.

K ucelení si obrazu o situaci „taktické obrany“ ukažme si nejdříve ve stručnosti, k jakým závěrům došli američtí vojenští odborníci.

Vývoj amerických názorů na obranu šel v poválečném období i po zavedení jaderných zbraní cestou odpovídající hlavní zásadě polního řádu armády USA FM-100-5, který uvádí: „Hlavní principy vedení bojové činnosti jsou neměnné, je však třeba při každém zdokonalení výzbroje a techniky opravovat taktiku vojsk.“ Jinými slovy řečeno, vývoj šel cestou přizpůsobování taktiky druhé světové války novým podmínkám. Podle názoru Američanů byla tato cesta nutná především proto, že jaderné zbraně „předběhly“ dosa- vadní výzbroj a vybavení armády a v poměrně krátké době nebylo možné přezbrojit a reorganizovat armádu tak, aby odpovídala požadavkům použití ja- derných zbraní. Vzhledem k tomu, že Američané prováděli praktické zkoušky s jadernými zbraněmi na střelnicích, uplatňovali postupně získané zkuše- nosti do všech oblastí vojenského umě- ní — tedy i do taktiky. Jisté je, že tato cesta je vcelku přirozená a může nakonec přivést k důležitým a podstat- ným změnám v teorii vojenství i v pra- xi budování ozbrojených sil.

Pochopitelně, že jako i v jiných ar- mádách, tak i v USA vyvolal onen „boj nových názorů se starými“ bouřlivé diskuse na stránkách vojenských od- borných časopisů. A zcela zákonitě byla hlavním předmětem sporu právě oblast taktiky.

Diskuse o problémech obrany vůbec a zvláště o problémech obrany v tak- tickém měřítku není pochopitelně uza- vřena. Jedna základní tendence však převažuje — **snaha najít pružné, elas- tické a dynamické formy obrany.** A právě proto, že diskuse ani praktic- ké zkoušky jaderných zbraní nejsou skončeny, mají všechny nové věci, kte- ré Američané zavádějí do taktiky obranného boje, typický charakter do- časnosti. Praktickým důkazem toho jsou tyto skutečnosti.

Zhruba před 7 léty považovali Ame- ričané za hlavní úkol obrany pevné udržení terénu a tomuto úkolu odpo- vídaly hlavní uznávané druhy obrany — **poziční a mobilní.** Při tom přednost byla dávana prvnímu druhu. V letech 1958 — 1959 však již bylo první místo přisouzeno mobilní obraně. Tato se začala budovat do velké hloubky a její síly tvořily pohyblivé zálohy obrněných vojsk.

Vesměs známé principy mobilní a poziční obrany vycházely však stále ze základního požadavku — udržení te- rénu.

Soudobé názory, o kterých se živě diskutuje na stránkách amerického vojenského tisku, vesměs **odmítají ja- koutkoli pozičnost, lineárnost a prin- cíp soustředění vojsk za účelem ud- ření terénu.** Prosazuje se požadavek tvoření bojových sestav tak, aby od- povídaly možnostem a schopnostem pohyblivých vojsk a možnosti vést ši- rokou manévrovou činnost útočného charakteru. Vojska v obraně se prý musí vyhýbat všem pasivním formám obrany a rozhodným cílům, které jsou nyní před vojska stavěny v obraně, musí odpovídat aktivní formy činnosti. Proto jádrem soudobé obrany a jejím hlavním obsahem je podle názorů Američanů tak zvaná „**útočná obranná činnost**“, která údajně dovolí v maxi- mální míře využít vysokou manévro- vost vojsk a vytváří pro velitele všech stupňů podmínky k rozvinutí a uplat- nění tvůrčí iniciativy v organizování a vedení boje.

Soudobá americká taktika zcela za- vrhuje mobilní obranu a pochopitelně i poziční obranu budovanou systémem opěrných bodů. Z terminologie vymizel i „ústupový boj“ a všechny tyto druhy obrany jsou zavrhovány jako nevyhovující. Současné názory připou- štějí jen takový druh činnosti jako je obrana částí sil, která má za úkol ne-

dovolit proniknutí nepřítele do určeného prostoru během určité doby určené rozkazem nadřízeného, při čemž hlavní síly využívající své vysoké pohyblivosti, musí se vyhnout jaderným úderům nepřítele a v potřebný okamžik přejít do útoku. (V souvislosti s tím chci poznamenat, že termín „mobilní obrana“ se sice ještě objevuje v americké vojenské literatuře, avšak má již podstatně jiný smysl. Pod pojmem „mobilnost“ je myšleno odmítnutí jakékoli stabilnosti — pozičnosti v obranné činnosti vojsk a nikoli určitá forma organizace obrany.) Převažuje názor, že nejmenší jednotkou schopnou vést „útočně obrannou činnost“ je divize, při čemž k tomuto druhu činnosti musí přistupovat obezřetně zvláště tehdy, zahajuje-li jej samostatně — na samostatném směru. Nejúčinnější je útočně obranná činnost tehdy, je-li vedena operačně taktickými a operačními svazy (sbor, armáda, skupina armád). V tomto vyšším rámci útočně obranné činnosti bude pak divize, podle názorů Američanů, vést jeden ze dvou základních druhů obrany, které korespondují útočně obranné činnosti, a to buď **boj na zdrženou**, nebo **obranu samostatného rajónu**. Obecně tedy Američané uznávají v současné době tři druhy obrany: útočně obrannou činnost, obranu s využitím boje na zdrženou a obranu samostatného rajónu.

Podstata útočně obranné činnosti spočívá v tom, že hlavní síly složené z vysoce pohyblivých skupin pozemních vojsk vedou útočnou činnost zpravidla s omezenými cíli za současného boje na zdrženou na samostatných směrech nebo obranou samostatných rajónů.

Přijatou zásadou pro vedení útočné činnosti je členění bojové nebo operační sestavy vojsk do tří sledů. První sled při tom tvoří pohyblivé zabezpečovací jednotky, které vedou zpravidla boj na zdrženou. V druhém sledu jsou

zpravidla jednotky a útvary členěné do menších samostatných skupin, které obsazují samostatné rajóny určitého obranného postavení. Jejich úkolem je zdržet na potřebnou dobu nepřítele, nebo omezit jeho činnost na určitý prostor. Třetí sled jsou hlavní síly, ze kterých se vytvářejí úderná pohyblivá skupení s úkolem okamžitě za jadernými údery útokem rozdrtit útočící síly protivníka a vytvořit tak podmínky pro přechod do útoku. Rozmístění těchto úderných uskupení je třeba volit tak, aby byla co nejvíce uchráněna před účinky jaderných úderů protivníka.

Přestože útočně obranná činnost vojsk v obraně je novým názorem v taktice americké armády a její podstata je v zásadě objasněna, nejsou ještě formy jejího vedení dostatečně propracovány a působí dojmem schematicnosti. Američané se však nijak touto skutečností „nermoutí“, protože vycházejí ze zásady, že **boj organizuje a řídí velitel, jehož povinností je vzhledem ke konkrétní situaci volit i odpovídající uskupení bojové sestavy, formy činnosti i manévru vojsk**.

V rámci útočně obranné činnosti nebo zcela samostatně (podle konkrétní situace a stupně velení) připisují Američané důležitý význam **boji na zdrženou** (používají termínu „obrana pomocí boje na zdrženou“).

Boj na zdrženou není zdaleka novou formou bojové činnosti vojsk. Je známo, že Američané se k němu uchýlovali, i když výjimečně, již v druhé světové válce a stejně tak ve válce v Koreji. Soudobé formy boje na zdrženou nejsou ničím jiným než přizpůsobením starých forem novým podmínkám. Podstata onoho „nového“ v boji na zdrženou spočívá zhruba v těchto zásadách. Dříve se vojska, vedoucí boj na zdrženou, vyhýbala boji zblízka — vyhýbala se těsnému dotyku s nepří-

telem. Nyní naopak se doporučuje plně využívat boje zblízka a vyčlenit pro ně část sil s cílem přinutit nepřítele k soustředění sil v předurčených prostorech a vytvořit tak vhodné cíle pro vlastní jaderné zbraně.

Další zásadou, vyplývající z možnosti jaderných zbraní, je kombinace použití zatarasovacích prostředků s použitím pozemních jaderných výbuchů, které vytvářejí rozsáhlé zamořené prostory s vysokou úrovní radiace. Radioaktivní zamoření terénu může totiž nepřítele donutit k zhuštění bojových sestav, čímž opět vytváří vhodné objekty pro jaderné úder. V neposlední řadě je ražena zásada, že pohyblivost vojsk vedoucích boj na zdrženou musí být vyšší než pohyblivost vojsk útočícího protivníka. Využitím této zmodernizované taktiky boje na zdrženou, kterou Američané dříve nazývali „fabiánskou“ nebo „kutuzovskou“ taktikou („fabiánská taktika“ — odvozeno od římského vojevůdce Quinta Fabia Maxima, který po prvé použil boje na zdrženou proti Hanibalovi; „Kutuzovská taktika“ — podle Kutuzova, který použil boje na zdrženou proti Napoleonovi při jeho tažení v Rusku r. 1812), lze podle jejich názorů při vtipném a efektivním využití jaderných braní, způsobit protivníkovi vysoké a velmi citelné ztráty.

Třetí druh obranné činnosti, uznávaný Američany, je **obrana samostatného rajónu**. Je typický jen pro taktické celky (bojová skupení a svazky).

Nesou bez zájmovosti zásady tohoto druhu obranné činnosti. I když pojem „obrana samostatného rajónu“ vzhledem k vžitým představám nutně připomíná určitý charakter pozicnosti, stacionárnosti a všech těch zastaralých rysů obrany, Američané zdůrazňují, že tento druh obranné činnosti nelze nikterak chápat jako poziciční systém v pohyblivé činnosti hlavních sil. Jednoznačně ukazují, že obrana

určeného rajónu musí být elastická a pružná. Elastičnost a pružnost této obrany nelze prý jednoznačně definovat, ale zhruba má odpovídat těmto zásadám. Hlavní síly mají působit v přední části určeného prostoru (rajónu) — tedy v prvním sledu. Menší části — zálohy jsou využívány pro vytvoření hloubky obrany k aktivním zásahům proti vniknuvšímu nepříтели. Vojska v prvním sledu mají být rozmístěna rozptýleně, šachovitě, nešablonovitě a členěna do hloubky. Taktické jednotky obsazují jednotlivé opěrné body a při obranném boji musí široce využívat manévru, palby a ženijních úprav terénu. Vzhledem k situaci, především v případě nebezpečí jaderných úderů protivníka, mají se vyhýbat strnulým způsobům činnosti, využívat ústupu do týlu a na křídla do záložních postavení apod. Při tom vklínění útočníka do bráněného rajónu je považováno za zcela normální zjev. Obránce manévrováním palbou a pohybem na hranicích vyhrazeného rajónu musí se snažit snížit tempo postupu útočícího protivníka a protiztečemi do boků a týlu přinutit jej, byť i na krátkou dobu setrvat v určitém prostoru, zvýšit soustředění vojsk a tím si vytvořit podmínky pro jeho napadení jadernými zbraněmi. Uvedené tři druhy obranné činnosti mohou podle názorů Američanů úspěšně vést všechny taktické svazky a pochopitelně i operační svazy, které mají organické nebo přidělené jaderné zbraně a prostředky jejich dopravy na cíl. Přitom převládá názor, že čím více se bude používat jaderných zbraní, tím méně se bude třeba uchylovat k takovému druhu obrany, jako je obrana samostatného rajónu.

Tolik k tendencím vývoje a některým současným názorům na organizaci a vedení obrany v armádě USA. Jaké vyplývají z toho pro nás závěry?

Jistě by nebylo správné tvrdit, že tendence a názory americké vojenské doktríny v oblasti obrany jsou v zásadě nesprávné a to jen proto, že jde o doktrínu našich nepřátel — o doktrínu imperialistického státu. Naopak zamysleme se vážně nad závěry, ke kterým došli američtí vojenští odborníci.

Shrneme-li si zásady „útočně obranné“ činnosti a v souvislosti s tím i zásady boje na zdrženou a obrany samostatného rajónu, můžeme dojít k závěrům, které mají opodstatněný a reálný základ v důsledku analýzy nových podmínek boje a operace v soudobých podmínkách:

1. Cílem všech druhů obranné činnosti vojsk americké armády je vysoce aktivní a manévrovou činností přivést protivníka pod úder jaderných zbraní. Jinými slovy řečeno, vést obrannou činnost tak, aby útočník byl přinucen soustředit svá vojska v určitém prostoru a tím se stal výhodným cílem pro jaderné zbraně obránce. Jadernými údery způsobit útočníkovi maximální ztráty a vytvořit si tak výhodné podmínky pro přechod do útoku.

2. Zcela kategoricky jsou zavrženy formy a druhy obranné činnosti, mající za cíl udržet za každou cenu určitý prostor (udržet terén). Ztráta terénu není nenormálním jevem, ale naopak „vyklizení“ určitého prostoru může a bude zpravidla prostředkem k splnění obrany tak, jak je uveden ad 1.

3. Hlavní formou obranné činnosti ve všech druzích je manévr útočného charakteru.

4. Obranná činnost musí být absolutně nešablonovitá — významná úloha při řešení konkrétní situace přináležejí iniciativě a samostatnosti vševojskových velitelů.

5. Převládajícím rysem činnosti vojsk v obraně je proti stacionárnosti

v minulosti pohyb — manévr, což v plné míře odpovídá zásadě, že pohyb je nejspolehlivější ochranou proti těm prostředkům, které si pohyb a zvýšenou manévrovost vynutily — proti raketovým a jaderným zbraním.

6. Uvedené druhy obranné činnosti vytvářejí podmínky k uchování bojeschopnosti útvarů a svazků po delší dobu a dovolují přejít do útoku bez složitých přeskupování bojových sestav. Obránce při tom využívá jaderných zbraní a všech ostatních prostředků ničení s cílem vyčerpát síly protivníka natolik, aby se tento zřekl dalšího útoku a byla mu vzata možnost k rychlému obnovení svých sil a prostředků.

Těmto zásadám, které jsou jádrem obsahu nových teorií americké obrany, nelze opravdu nic zásadního vytknout. Formy i způsoby obranné činnosti aplikované v americké armádě jsou beze sporu jednou z možných variant řešení obrany v soudobých nových podmínkách boje a operace. Závěry, ke kterým americké velení došlo a dochází, jsou na druhé straně dosti jasným dokladem toho, že nelze podceňovat naše nepřátele a že zvláště v oblasti taktiky jde vývoj vojenství a tím i „vojenské myšlení“ stejnou cestou.

*

Všimněme si nyní otázek obrany poněkud blíže a to i z takových hledisek, které Američané v nám dostupných materiálech neuvažují.

Již v úvodu jsme si ukázali, že problematika obrany je nejméně propracovaná v oblasti taktiky. Zároveň jsme si řekli, že taktika je tou oblastí vojenského umění, kde je třeba obecné závěry vojenského umění konkretizovat v příslušný návod na řešení, že taktika musí ukazovat a učit vojska a proto její závěry musí být zcela konkrétní a jasné. Pokusme se tedy uká-

zat na některé možné konkrétní závěry pro obrannou činnost vojsk.

Jestliže existuje nutnost diferencovaného posuzování a aplikace obecných zásad a závěrů vojenského umění v jednotlivých jeho oblastech, pak i v samotné oblasti taktiky je třeba **diferencovat**. Diferenciace se projeví prakticky v tom, že nelze např. uplatňovat stejné zásady a formy obranného boje na stupni pluk nebo divize a na stupni četa družstvo. Jestliže obrana divize bude mít zcela určité podstatně jiný charakter, než tomu bylo v nedávné době, pak družstvo či četa se bude bránit v nařízeném postavení podle vžitých a stále platných zásad, zakotvených v našich bojových řádech a předpisech.

Společná pro všechny taktické stupně velení bude určitá, i když namnoze relativně dočasnost obrany, která je dána podmínkami přechodu do obrany a v souvislosti s tím i vyloučení rozsáhlého ženíjního budování. Jistě však nelze nic slevit na požadavku, aby družstvo, četa a zpravidla i rota při výcviku v obranném boji se nezakopávala, aby jednotlivci při přechodu do obrany a při každé zastávce v boji nebudovali okopy a palebná postavení pro zbraně. Představa, že vojska se budou v soudobém boji jen „vozit“ na obrněných transportérech nebo automobilech by byla jistě nesprávná a vyvozovat z toho závěry pro výcvik vojsk by bylo nebezpečné.

Domnívám se, že plným právem lze tvrdit, že **obránná činnost malých jednotek (družstva, čety a roty) se co do forem a způsobů nebude nikterak podstatně lišit od dnes vžitých zásad**. V podstatě se bude obrana roty podobat známé a často procvičované ohniskové, spěšně zaujaté obraně na široké frontě, skládající se z četných opěrných bodů.

Důvod, že družstvo, četa a rota bu-

dou v obraně plnit zpravidla tytéž úkoly, které plnily dodnes a že formy jejich bojové činnosti budou zhruba stejné, není jen v tom, že tyto malé taktické jednotky se nikterak podstatně organizačně nezměnily, ale spočívá i ve skutečnosti, že obranné postavení družstva, četní nebo rotní opěrný bod nebude téměř nikdy dostatečným — hodnotným cílem pro jaderný úder útočníka. Proto obrana v samostatných opěrných bodech rot a čet nemusí mít onen manévrový charakter, který je nutných požadavkem na vyšších stupních velení.

Domnívám se proto, že hledat za každou cenu něco nového v obraně malých taktických jednotek a násilně obecně se snažit zde uplatňovat všechny obecné zásady obrany, platné na vyšších stupních, bylo by protismyslné a málo účelné. Budou-li družstvo, četa a rota vycvičeny ve vedení obranného boje z hlediska dnes platných a v řádech zakotvených zásad, budou-li maximálně využívat terénu, vtípnosti a nešablonovitosti při řešení bojové sestavy a umisťování palebných prostředků, budou schopny vést úspěšný boj i v podmínkách raketové jaderné války.

Složitější situace je zcela zákonitě již na vyšších taktických stupních velení — prapor, pluk a divize. Při tom i zde bude obrana zcela zákonitě jedním z hlavních, i když ne v pořadí důležitosti prvním druhem bojové činnosti. Prapor, pluk i divize budou nezřídka jako celek nuceny plnit obranný úkol byť i v rámci útočné operace vševojskové armády. Z toho vyplývá, že pokud budeme mluvit o obraně na těchto stupních velení, máme na mysli obranu v dotyku s nepřítelem, v prvním sledu bojové (operační) sestavy nadřízeného útvaru (svazku či svazu).

Jedno si je však třeba uvědomit: pokud uvažujeme o nových rysech

obranu, jde o obranu v těch prostorech a na těch směrech, kde se předpokládá použití jaderných zbraní. A v tomto ohledu zacházíme často do extrémů. Za všech okolností a za každé situace hovoříme o jaderných úderech a to ne o jednotlivých, ale i skupinových a hromadných. Mapy jsou při velitelsko-štabních cvičeních i při cvičeních s vojsky doslova posety jadernými údery. Dostí často se hovoří o „všemohoucnosti“ raketových a jaderných zbraní, a o tom, že mají neomezený dosah apod. Proto se stalo celkem pravidlem, že bez jaderných úderů se neobejde žádné cvičení a doslova se vžila představa, že všechny jednotky, útvary i svazky budou bojovat při neustálém používání jaderných zbraní. Jisté je, že je třeba vojska a štáby cvičit v těch nejsložitějších podmínkách — proto i obranu procvičovat v podmínkách hromadného použití jaderných zbraní, ale přitom nelze, podle mého názoru, zapomínat ani na to, že budou směry a prostory bojové činnosti (a nebude jich málo), kde použití jaderných zbraní nebude vhodné a někdy ani možné a přesto vojska budou v těchto prostorech nucena bojovat. Domnívám se, že není nereálné i to, že budou dokonce určité armádní operace, při kterých nebude použito více jaderných zbraní a to ať z důvodů malého efektu nebo z důvodu, že tyto budou hromadně použity na jiných důležitějších směrech.

A vyjdeme-li reálně z těchto předpokladů, pak i v otázkách obrany budeme volit správnou proporcii změn, zvláště na taktických stupních. **Správné a reálné vyhodnocení oboustranných možností použití jaderných zbraní bude proto základním kritériem pro volbu forem a způsobu obranné činnosti vojsk.** A rozebereme-li si podrobně území budoucího možného válčiště, snadno zjistíme, že nejen na našem

území (např. v pohraničí), ale i dále na západ jsou směry a prostory, kde reálné možnosti efektivního použití jaderných zbraní jsou minimální, což ve svém důsledku znamená, že i nejjeden prapor, útvar či svazek povede bojovou činnost — bude útočit nebo se bránit v podmínkách použití jen klasických zbraní — tedy v podmínkách, které se budou do značné míry přibližovat situaci před zavedením raketových a jaderných zbraní. Obrana v těchto podmínkách bude tedy obdobou propracovaných způsobů a forem zakotvených v našich řádech a předpisech.

Podstatně složitější bude situace na hlavních směrech — na směrech rozhodující činnosti, kde bude v masovém měřítku používáno nejen jaderných zbraní, ale i ostatních prostředků hromadného ničení a kde i obrana musí být přizpůsobena oněm známým charakteristickým rysům soudobého, vysoce dynamického a manévrového boje na nesouvislých frontách s rychlými a často zásadními změnami v situaci právě v důsledku použití jaderných zbraní.

Jak v těchto podmínkách organizovat a vést obranu v rámci praporu, pluku a divize? Bezesporu, že „konkrétní“ vyřešení tohoto problému nemůže a nesmí být však šablonou v tom smyslu, že by byly 2 — 3 varianty obrany na jednotlivých stupních, které by se v soulase se situací používaly. Lze proto vytyčit jen určité konkrétní zásady a kritéria, která mohou být vodítkem velitelům a štábům k řešení obrany za různých podmínek. Pokusím se proto stručným rozбором dojít k některým z těchto konkrétních zásad kritérií.

Jedna z prvních zásad musí nutně najít své opodstatnění v celkové situaci, za které prapor, pluk či divize přechází do obrany. Bude značný rozdíl v tom, zda prapor, pluk či divize

se bude bránit na samostatném směru — v samostatném rájónu (prostoru), nebo v rámci nadřazené součásti.

Vezmeme-li v úvahu, že vojska budou přecházet do obrany zpravidla v průběhu útoku a to v důsledku změny v poměru sil ve prospěch nepřítele, v důsledku neúspěšného střetného boje, nebo při odrážení silných protiztečí nepřítele, nelze vyloučit ani ty případy, že i jednotka v síle praporu může dočasně na samostatném směru či v určitém prostoru přejít do obrany, přičemž sousední prapory budou pokračovat v útoku nebo uskutečňovat útočný manévř s cílem zničit nepřítele. V takovýchto případech bude obrana praporu typická svou dočasností, spěšným zaujetím obranné sestavy, která se velmi málo bude lišit od útočné. Vyjdeme-li z předpokladu, že velitel praporu ve snaze pokračovat v útoku, zasadil i svou zálohu do prvního sledu a teprve tehdy, když se mu nepodařilo zlomit odpor silnějšího nepřítele, přešel do obrany, pak budou zpravidla hlavní síly praporu zasazeny v prvním sledu — v přímém dotyku s nepřítelem.

Úkolem praporu bude udržet určitou čáru v terénu, nebo určitý důležitý prostor (komunikaci, přechod přes vodní tok, dominantu apod.), poutat na sebe síly nepřítele a umožnit tak sousedním jednotkám pokračovat v útoku. Ke splnění úkolu nebude vždy nutné za každou cenu držet obranou na místě určenou čáru či prostor. Vzhledem k situaci sousedů a v souhlase se zámyslem nadřazeného velitele bude možné a často i účelné vést do určité omezené hloubky organizovaný boj na zdrženou, čímž popřípadě i oklamat nepřítele a vlákat jej do „pytle“. Důležitý požadavek při obranném boji praporu bude, aby hlavními silami udržel co nejtěsnější dotyk s nepřítelem a tím způsobem odebral nepříteli mož-

nost použít jaderných zbraní na bránící se jednotky praporu. Předpokládáme, že pro použití jaderných zbraní je třeba zachovat bezpečnostní vzdálenost zhruba 2 — 3 km a že při pohybovém boji je velmi těžké určit přesně epicentrum výbuchu těsně před jednotkami v dotyku. Srovnáme-li tyto faktory s hloubkou bojové sestavy praporu, pak lze plným právem tvrdit, že bezprostřední dotyk s nepřítelem z hlediska praporu je důležitým předpokladem k zabránění nepříteli použít jaderné zbraně. Jakou volit bojovou sestavu praporu při tomto obranném boji — na to nelze pochopitelně dát zcela jednoznačnou odpověď. I v tomto případě má velitel praporu pamatovat na stále platnou zásadu — mít vždy v ruce určitý prostředek, kterým by mohl ovlivňovat průběh boje. Bude-li to hodnota jedné roty, čtyř nebo i více, to bude záležet na situaci při přechodu do obrany, na terénu i činnosti nepřítele.

Vzhledem k tomu, že jen s velmi malou pravděpodobností lze počítat se zásahem jaderných zbraní bezprostředně proti jednotkám praporu, které vedou tento druh obranného boje, není podle mého názoru ani v tomto případě nutné hledat nějaké podstatné zvláštnosti ve způsobech a formách obrany. Je pochopitelné, že již vlastní forma tohoto druhu obranného boje nedovoluje a ani neumožňuje uplatnit jakýkoli rys lineárnosti, pozičnosti a nevytváří žádné předpoklady k rozsáhlému budování obrany po ženíjní stránce. To však samo o sobě není žádnou zvláštností, protože s podobnými druhy obranné činnosti jsme se setkali již za druhé světové války a i v počátečním období byly procvičovány.

Pokud jde o aktivnost této obrany z hlediska konečného cíle — přechodu do útoku je nasnadě, že bude-li prapor, který vedl shora stručně charakterizo-

vaný obranný boj, přecházet znovu do útoku, nebude to zpravidla proto, že by si on sám k tomu vytvořil podmínky, ale nejčastěji to bude v důsledku úspěšné činnosti sousedů nebo vydatné „pomoci“ — zásahu — nadřízeného velitele. Jak jsme si ukázali, mezi obrannou a útočnou sestavou nebude podstatných rozdílů — nebude proto činit obzvláštní potíže přejít v nezměnné sestavě do útoku. Nejčastěji bude přechod do útoku umožněn tím, že nepřítel zahájí ústup nebo bude odrážet síly, aby si kryl boky.

*

Téměř obdobná situace a podmínky budou v případě, že byl k tomuto druhu obrany přinucen **pluk**, který působil na samostatném směru (buď jako PO, v 1. sledu divize za pronásledování po samostatné ose apod.). Důležitý moment je, že **hloubka bojové sestavy pluku** je již podstatně větší než u praporu. Na stupni pluku se zpravidla již vytváří druhý sled, v sestavě motostřeleckého pluku je kompaktní a jistě důležitá jednotka — tankový prapor — pluk má již poměrně objemné velitelské stanoviště, určité zálohy, dělostřelectvo a další prvky včetně týlu, které vytvářejí hloubku bojové sestavy. Proto v rámci **pluku**, i v případě, že **motostřelecké prapory** bojují v těsném dotyku s nepřítelem, jsou v hloubce sestavy takové prvky, které mohou být vhodným cílem pro **jaderné zbraně nepřitele**. Jestliže při přechodu do obrany — tj. po zastavení útoku — se nebezpečí napadení jadernými zbraněmi nepřitele zvyšuje a to zvláště na druhý sled, zálohy, dělostřelectvo, VS a týl, pak se nabízí v podstatě dvojí řešení, jak se „vyhnout“ jaderným úderům nepřitele a tím si zachovat sílu k úspěšnému obrannému boji: Buď **rozptýlit druhé sledy a zálohy** po četách nebo rotách a tím vytvořit cíle, na něž je použití jaderných zbraní ne-

efektivní, nebo ponechat zmíněné prvky bojové sestavy pohromadě a **manévrovat** s nimi (protiatomový manévr). Jisté je, že oba způsoby jsou náročné a jejich provedení značně složité. Každý z nich má logicky řadu výhod a těžko lze jednoznačně stanovit, který z nich je výhodnější. Domnívám se, že **vhodná jejich kombinace v souhlase se situací bude projevem požadované iniciativy a samostatnosti velitele pluku**.

Z hlediska **bojové sestavy** motostřeleckého pluku při přechodu do obrany bude jisté i v soudobých podmínkách účelné vytvářet si i za cenu určitého přeskupení druhý sled nebo zálohu. Mít v druhém sledu tankový prapor nebo alespoň jeho větší část bude jistě vhodné a účelné. Jeho použití do protizeči nebo k přehrazení určitého směru jako protitanková záloha bude hrát jistě důležitou úlohu v obranném boji pluku. Jisté je, že **rozmístění druhého sledu či zálohy** oproti dřívější době nebude zpravidla na předpokládaném hlavním směru útoku nepřitele, ale bude ovlivněno terénem z hlediska ochrany před účinky jaderných zbraní. Vhodnější bude umisťovat je v **členitěm terénu mimo hlavní směr**, k rozmístění maximálně využít ochranných vlastností terénu a k **zásahu na hlavní směr plánovat příslušný manévr**.

Charakteristické pro prapor i pluk, brání se samostatně (na samostatném směru či v samostatném rajónu) za předpokladu, že sousední jednotky pokračují v útoku, bude opravdová „dočasnost“ obranného boje, která bude reprezentovat zpravidla ne více než délku 24 hodin. Obrana bude mít všechny znaky spěšně zaujaté obrany a výsledek obranného boje bude s konečnou platností řešen zpravidla nadřízeným velitelem a sousedy, protože prapor ani pluk nemá vlastní organické prostředky, kterými by byl s to zá-

sadně a v krátké době změnit poměr sil na bojišti. Formy a způsoby obranného boje se budou ve značné míře přibližovat obraně za použití klasických zbraní. Tolik k obraně pluku na samostatném směru nebo bránícím se v samostatném rajónu.

Podstatně jiná a složitější bude situace u **divize**, která bude nucena přejít do obrany celou svojí bojovou sestavou — tj. kdy prapory a pluky budou přecházet do obrany v rámci divize. I na stupni divize hovoříme plným právem o obraně jako o dočasném druhu bojové činnosti. Tato „**dočasnost**“ bude mít vzhledem k stávající úloze a místu divize v rámci operační sestavy armády a tím i v operaci vševojskové armády, své zvláštnosti a podstatně jiný dosah. Bude-li divize přinucena přejít celou bojovou sestavou do obrany, může se bránit nejen několik hodin, ale i několik dnů.

Přešla-li divize do obrany v důsledku vyrovnaní poměru v palebné a úderné síle nebo v důsledku nedostatku vlastních sil a prostředků, bude útok nepřítele, kterému se pravděpodobně podaří dříve přisunout druhé sledy a zálohy, předcházet i **krátké přípravné období** v trvání i několika dnů. Divize v důsledku předcházejících ztrát nebude moci včas obnovit bojeschopnost svých útvarů, aby pokračovala v útoku a bude proto nucena přejít do obrany — a to do obrany, organizované v dotyku s nepřítelem.

Z toho je patrné, že pojem „dočasnosti“ a z ní plynoucí řada důsledků pro organizaci a vedení obrany nelze chápat vždy a za všech okolností a na všech stupních velení i v oblasti taktiky, stejně. Bude-li pro divizi obranná činnost „dočasnou“, jistě to nelze říci o četě či rotě, která v rámci divize bude plnit obranný úkol. Stejně tak je tomu s pojmem „spěšně zaujatá obrana“. Bude-li na přípravu obrany

2 — 3 dny času, bude jistě mít na stupni divize charakter „spěšně zaujaté“, ale těžko se to dá tvrdit o malých taktických jednotkách (družstvu, četě, rotě).

Stejně důležité je i to, že **divize má již své organické raketové zbraně**, schopné dopravovat jaderné nálože. Má proto možnost, i když v obraně v důsledku zpravidla nedostatku prostředků značně omezenou, využívat přímo těch zbraní, které jsou s to ve značné míře ovlivnit průběh bojové činnosti.

Bojová sestava soudobé divize má kromě značné šířky i **značnou hloubku** a celou řadu důležitých prvků, které jsou hledanými cíli pro jaderné údery nepřítele.

Tyto a celá řada dalších skutečností jsou příčinou toho, že formy a způsoby obrany na nejvyšším taktickém stupni — na stupni svazku budou již v podstatě složitější, různorodější a svéráznější než na nižších taktických stupních. Jestliže jsme v oblasti operačního umění došli k závěru, že na operačně taktickém stupni v rámci vševojskové armády nebude charakteristickou činností v obranné operaci výlučně obranná činnost svazků, pak plným právem lze tvrdit, že vševojskový svazek (divize), bude tou nejtýpičtější jednotkou, která bude organizovat a vést obranný boj **celou bojovou sestavou, čímž se na tomto stupni musí zcela zákonitě projevit většina obecně platných závěrů, ke kterým dospělo vojenské umění v otázkách obrany**. Na stupni divize musí najít plné uplatnění **kombinace úpornosti obrany s vysokou aktivností, zde musí být v plné míře uplatněna nešablonovitost, manévrovost, pevnost a odolnost** a v neposlední řadě musí obrana vytvářet již v základu **předpoklady pro přechod do rozhodného útoku**.

Proto, jestliže jsme si na nižších stupních velení vyvodili závěr, že ne-

lze vytvořit žádné schéma obrany, byť i v několika variantách, pak na stupni divize je tato skutečnost tím více zdůrazněna. Různorodost a mnohotvárnost situací nelze reálně předvídat do všech detailů a proto ani způsob a formy obranné činnosti vojsk divize nelze předem jednoznačně stanovit. Oprávněnost či neoprávněnost různých úvah o systému obrany na stupni svazku, pokud jde např. o úsilí obrany z hlediska volby bojové sestavy a rozmístění jejích prvků do hloubky a šířky, je značně problematická a pokud ji lze reálně posuzovat, pak jen za předpokladu určité konkrétní situace — a ta nebude nikdy navlas stejná.

V zásadě lze říci, že tíha realizace požadavků na úpornost, pevnost a odolnost obrany bude zpravidla na praporcích prvního sledu, tj. na jednotkách v dotyku. Aktivnost a manévrovost budou zpravidla realizovat druhé sledy a zálohy, při čemž první sledy se na ní budou podílet v tom smyslu, že úpornost jejich obrany nebude muset být bezpodmínečně a vždy spojována s udržetím terénu (prostoru) za každou cenu. Manévrovost při tom nebude spočívat jen v pohybu vojsk, ale i ve vhodném využití manévru palbou.

Nešablonovitost a originalnost řešení obrany s maximálním využitím utajení zároveň překvapení nepřítele budou ve značné míře rozhodovat o volbě forem a způsobů obrany a tím

i o úspěchu či neúspěchu obranného boje.

Nový charakter nabývá **protitanková obrana**, která je zcela oprávněně základem soudobé obrany. K systému protitankové obrany patří pochopitelně nejen systém palby protitankových zbraní, ale i zátarasy. Akceschopnost protitankové obrany musí být bezpodmínečně zabezpečena její pohyblivostí a manévruschopností. Protitankové zbraně musí být z převážné části staženy z pravděpodobného směru hlavního úderu nepřítele, musí být dostatečně pohyblivé, aby mohly být rychle a hromadně použity na směr útoku nepřátelských tanků. Proto těžiště soudobé protitankové obrany nemůže být již v prvních postaveních — v opěrných bodech nebo PT uzlech na předním okraji obrany, ale ve vytváření větších počtů co nejpohyblivějších protitankových nebo tankových záloh, které je třeba rozmisťovat na vedlejších (podružných) směrech. Úpornost a pevnost obrany jednotek na předním kraji (čet, rot) z hlediska protitankové obrany by měla za toho předpokladu být vytvářena skupinami bojovníků, určenými pro boj s tanky z blízka. Na těchto stupních nemůže být protitanková obrana jen záležitostí velitelů, ale jakožto základ obrany se musí stát úkolem každého bojovníka.

Tolik ve stručnosti k problematice obrany v oblasti taktiky.

Závěrem chci konstatovat, že obrana jako druh bojové činnosti vojsk má v současné době své plné opodstatnění a že tendence směřující k likvidaci obrany jsou v současné době při nejmenším předčasné a nezůvodněné. Přitom obrana v soudobých podmínkách je složitým druhem bojové činnosti, čehož důkazem je řada nedořešených otázek a řada různých názorů na její organizaci i způsoby a formy vedení. Dílčí závěry, ke kterým vojenská věda dochází v otázkách obrany, nelze paušálně uplatňovat ve všech oblastech vojenského umění a je třeba je diferencovaně posuzovat i v rámci jedné oblasti — v rámci taktiky vzhledem k jednotlivým stupňům velení. Zásadně lze jistě souhlasit s tím, že čím vyšší stupeň velení, tím změny ve způsobech a formách obrany vlivem účinků a možností nových bojových prostředků budou pronikavější.